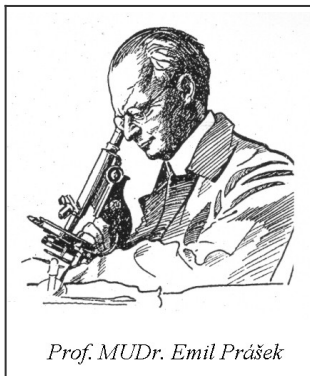

Dvojí výročí dr. Emila Práška (1884 - 1934)

Prof. MUDr. Emil Prášek

Univerzitní profesor MUDr. Emil Prášek patří mezi světově proslulé lékaře,¹ v rodném kraji však zůstává dosud osobností neznámou.² Několik okrajových zmínek o něm, byť uveřejněných i v jihočeských regionálních tiskovinách, bylo uvedeno jen v souvislosti s příbuzenským a citovým vztahem jeho matky Anny rozené Tiché k velikánu české literatury Janu Nerudovi.³ Proto je snad jeho jméno známo pouze literárním historikům. I mne dovedl k osobnosti profesora Práška prvotní zájem o Jana Nerudu a jeho vleklou chorobu.⁴ Paralelně jsem studoval (ostatně na této problematice stále pracuji) genealogii Leitnerů, společných předků Nerudových i Aničky Tiché. Osobnost prof. dr. Práška si však vyžádala, abych se zajímal i o sociologický vývod jeho předků.

Kolébka rodu Prášků se nalézá v Žernovicích, které leží 3,5 km severovýchodně od Prachatic. Tato ves patřila v době patrimoniálního zřízení k libějovickému panství a církevní správou (s výjimkou let 1938 - 1945) k prachatickému děkanství. Příjmení, resp. příjmi Prášek sice berní rula z r. 1654 neuvádí, ale v ní zapsaný chalupník Vít Krejčí⁵ postoupil r. 1666 usedlost svému synu Pavlu Práškoví.⁶ Bohužel, ani přes značné úsilí se mi zatím nepodařilo rozluštit onen složitý propletenec příbuzenských vazeb, neboť neustálená příjmení, často shodná křestní jména a mnohdy majetkové převody blíže nespecifikovaným příbuzným nevylučují různé možnosti. Takže nejstarší spolehlivě doloženou zprávu o agnátích předcích prof. dr. Práška mám teprve z poloviny 18. století. Dne 13. listopadu 1757 byl v Prachaticích oddán Matyáš, syn zemřelého sedláka z Žernovic Martina Práška, s Marií Annou, vdovou po Pavlu Nášipkovi také ze Žernovic.⁷

Jejich syn Václav se narodil 29. srpna 1762 v Žernovicích,⁸ ale otec mu již 11. dubna 1763 zemřel.⁹ Václav Prášek žil jako podruh v Truskovicích, dne 23. ledna 1798 byl v Chelčicích oddán s Markétou, dcerou chalupníka Vojtěcha Trubla.¹⁰ V podružství u tchána v libějovickém čísle 8 se manželům 8. května 1799 narodil prvorozený syn Jan.¹¹ Není mi známo, kam potom Práškoví přesídlili. O deset let později však bydlili v Heřmani, kde Václav Prášek působil jako šafář farního dvora. Tam se také narodily děti Jakub (1809) a Marie (1812).¹² V Heřmani čp. 5 Václav Prášek dne 30. března 1818 zemřel. Příčinou jeho smrti byly souchotiny.¹³

Rodiště Josefa Práška, syna Václava a Markéty rozené Trublové, mi zatím zůstává utajeno. Narodil se 5. března 1804 a první zprávu o něm mám z roku 1835, kdy působil jako učitelský pomocník na triviální škole v Bavorově pod učitelem Vojtěchem Máchou.¹⁴ Poté, co získal učitelské místo v Mazelově u Ševětína, přijel si zpět pro nevěstu. Jeho manželkou se stala Eva Čížková, dcera bavorovského souseda a kolářského mistra Lukáše Čížka. Byli oddáni v Bavorově 23. ledna 1843.¹⁵

¹ Fischer, I.: Biographisches Lexikon der hervorragendenen Ärzte der letzten fünfzig Jahre, Zweiter Band, Urban et Schwarzenberg, München - Berlin 1962, s. 1243.

² O Emilu Práškoví se nezmínují ani níže uvedené publikace: Pletzer, K.: Kalendárium jihočeských osobností a událostí 1981/85, Státní vědecká knihovna v Českých Budějovicích, České Budějovice 1981; Kolektiv: Významné osobnosti Jihočeského kraje, Krajská správa Českého statistického úřadu v Českých Budějovicích, České Budějovice 1975; Kulturně politické kalendáře okresu Prachatice pro léta 1987 - 1990, OKS Prachatice 1986 - 1989.

³ Stieberová, T.: Z paměti vlachovobřežského zámku, in: Zlatá stezka (Vodňany), r. V (1931 - 1932), č. 4, s. 70; Hůlka, A.: Jan Neruda v dopisech i vzpomínkách, Státní vědecká knihovna v Českých Budějovicích, České Budějovice 1980, s. 65; Hůlka A.: S Janem Nerudou na jihu Čech, Jihočeské nakladatelství, České Budějovice 1986, s. 79.

⁴ Mager, J. A.: Přinutila choroba Nerudu vzdát se své lásky?, in: Hraničář (Prachatice), r. 36, č. 34 (23. 8. 1991), s. 4.

⁵ Berní rula, Kraj Prácheňský, sv. I., ed. Ant. Haas, SPN Praha 1954, s. 322.

⁶ Státní oblastní archiv Třeboň (dále jen SOA T), velkostatek Libějovice I 5 AU No 1/3 (Gruntovní kniha pro Žernovice 1626 - 1712), fol. 27a.

⁷ SOA T, sbírka matrik (dále jen SM), fara Prachatic 13 (0 1742 - 1828 pro celou farnost, od r. 1785 jen pro Prachatice), s. 105.

⁸ SOA T, SM, Fara Prachatic 5 (N 1761 - 1799 pro celou farnost, od r. 1785 jen pro Prachatice), s. 36.

⁹ SOA T, SM, Fara Prachatic 16 (Z 1762 - 1820 pro celou farnost, od r. 1785 jen pro Prachatice), fol. 12a.

¹⁰ SOA T, SM, Fara Chelčice 27 (NOZ 1785 - 1804 pro Libějovice, Nový Dvůr a Nový Zámek), odd. O, s. 4.

¹¹ Tamtéž, odd. N, s. 14. Jan Prášek byl praděd akademického malíře Josefa Jakšího.

¹² SOA T, SM, Fara Heřmaň 3 (NOZ 1785 - 1827 pro Heřmaň), odd. N (1785 - 1812), s. 48, 54.

¹³ Tamtéž, odd. Z (1785 - 1826), s. 29.

¹⁴ Katalog über die sämmtlichen Volksschulen und des dabei angestellten Lehrpersonals in der budweiser Diözese, Böhmisches-Budweis 1835, s. 113.

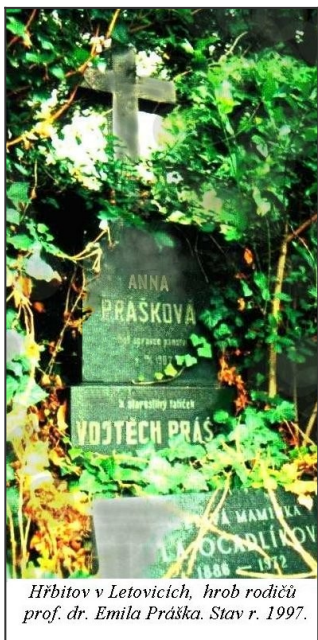
¹⁵ SOA T, SM, Fara Bavorov 18 (O 1840 - 1876 pro Bavorov), s. 14 - 15.

V Mazelově se manželům Práškovým narodil 3. října 1843 nejstarší syn František.¹⁶ Druhorozený Josef Felix přišel na svět 9. února 1845 již v otcově definitivním působišti, jímž byly Nedvědice. Zde v čp. 29 se 22. dubna 1847 narodil i Vojtěch.¹⁷ Po letech strávených v Nedvědicích odešli manželé Josef a Eva Práškoví na odpočinek k nejstaršímu synovi Františkovi, který působil od r. 1871 jako učitel v Dubu.¹⁸ Zde 24. listopadu 1874 Eva Prášková skonala.¹⁹ Na jejím hrobě nechal manžel vztyčit litinový pomník, který takřka v původní kráse přetrval do dnešních dnů. Svou manželku rovněž v Dubu následoval na věčnost dne 29. srpna 1880.²⁰

Současné působení bratří Františka a Vojtěcha Práškových v Dubu nebylo jistě náhodné. Nepodařilo se mi zjistit, od kdy Vojtěch působil jako úředník dubského statku, ale r. 1883 byl již jeho vrchním správcem. Tehdy dne 27. listopadu byl ve Vlachově Březí oddán s Annou, dcerou ředitele tamního velkostatku Aloise Tichého.²¹ V Dubu se manželům narodily obě děti: Emil Alois Josef dne 2. září 1884 a Ludmila Gabriela Aloisie Marie 16. ledna 1886.²² Vojtěch Prášek s rodinou pak přesídlil na Moravu do Letovic, kde působil jako správce tamního panství hrabat Kálnokyů. Zde jeho manželka zemřela 28. června 1907,²³ on ji na věčnost následoval takřka až po 18 letech. Zemřel dne 17. března 1925.²⁴

Emil Prášek byl pokřtěn čtvrtý den po narození v dubském kostele Rozeslání svatých apoštolů. Je přímo symbolické, že kmotrem mu byl doktor medicíny Emil Bellot, tehdejší majitel dubského velkostatku. A křtil jej jeho vlastní strýc Josef Prášek, v té době jesenický kaplan. Ostatně ten také o 29 let později, 26. listopadu 1913, od dal Emila v dolnorakouském Garsu s Viktorií Bronislavou Catizynskou.²⁵

Středoškolská studia absolvoval Emil Prášek v Brně, potom se zapsal na lékařskou fakultu ve Vídni, kde byl r. 1908 promován „sub auspiciis imperatoris“. Ještě v době medicínských studií se na patologicko-anatomickém ústavu vedeném profesorem Weichselbaumem setkal s profesorem Landsteinerem. Mladý student na něho udělal výborný dojem a když se Landsteiner r. 1908 stal prosektorem Wilhelmské nemocnice ve Vídni, povolal Práška za svého asistenta. Landsteiner se v té době zabýval vlastnostmi krevní plasmy a jeho společné práce s Práškem se posléze staly základem objevení krevních skupin a Rh faktoru. Když po letech Landsteiner za tyto objevy obdržel Nobelovu cenu, poděkoval ve své knize i osobním dopisem svému bývalému žákovi za spolupráci. Talentovaný Prášek se pod vedením tohoto velikého učence stal vědeckým pracovníkem vysokých kvalit.

Hřbitov v Letovicích, hrob rodičů prof. dr. Emila Práška. Stav r. 1997.

Jejich spolupráci přetrhla první světová válka. Prášek byl mobilizován jako vojenský mikrobiolog a epidemiolog do pevnosti Przemysl. Tam probíhaly epidemie břišního tyfu, úplavice a dalších přenosných chorob. Separací nemocných s různými infekcemi a úpravou hygienických poměrů zabránil dr. Prášek dalšímu šíření onemocnění. Koncem listopadu roku 1914 byl jmenován zemským bakteriologem a prosektorem v Sarajevu. Neměl kvalifikované spolupracovníky a obrovské množství rutinních prací vykonával sám. Nešetřil sil v boji s epidemiemi tyfu a cholery, sám také onemocněl paratyfem. Následky této infekce pociťoval do konce svého života.

Po skončení války přijal místo vedoucího zdravotnického úseku zemské vlády v Bosně a Hercegovině, aktivně působil i na území Černé Hory. Při 13. schůzi fakultní rady nově založené lékařské fakulty v Záhřebu byl jednomyslně vybrán, aby vedl tamní katedru hygieny a mikrobiologie. Dne 7. června 1921 byl jmenován řádným profesorem. Svůj institut začal zřizovat takřka z ničeho, ale promyšlenou prací vybudoval v průběhu několika málo let moderní mikrobiologický ústav na evropské úrovni. Kromě hygieny a mikrobiologie přednášel i tři semestry patologickou anatomii do doby, než byl vybrán vedoucí této katedry.

¹⁶ SOA T, SM, Fara Ševětín 8 (N 1809 - 1857 pro Mazelov), fol. 67.

¹⁷ SOA T, SM, Fara Nedvědice 2 (N 1811 - 1848 pro Nedvědice), fol. 82, 87.

¹⁸ Státní okresní archiv Prachatice (dále jen SOKA PT), Archiv školy Dub, Školní kronika 1874 - 1940, s. 2.

¹⁹ SOKA PT, Sběrka druhopisů matrik (v současnosti již v SOA T), Fara Dub (Z 1871 - 1909 pro celou farnost), r. 1874, fol. 3.

²⁰ Tamtéž, r. 1880, s. 5 - 6.

²¹ SOA T, SM, Fara Vlachovo Březí 19 (O 1873 - 1897 pro Vlachovo Březí), fol. 52.

²² Obecní úřad Strunkovice, matrika N fary Dub 1883 - 1947 pro Dub, s. 5 - 6, 13 - 14 (excerpce 1988).

²³ Městský úřad Letovice, matrika Z fary Letovice 1870 - 1937 pro Letovice, s. 217 (excerpce 1994).

²⁴ Datum úmrtí Vojtěcha Práška z náhrobního nápisu. Matričně neověřeno.

²⁵ Jako pozn. č. 22.

V jeho ústavu se intenzivně rozvíjela odborná, vědecká i pedagogická práce. Profesor Prášek byl výborný pedagog a svými přednáškami dovedl posluchače nadchnout. Velkou pozornost věnoval při výuce praktické a terénní práci. Od roku 1926 převzal i přednášky a cvičení z bakteriologie a hygieny pro farmaceuty. Studenti si jej vážili a milovali. Jeho vědecká práce byla všestranná a originální. Poslední měsíce svého života zasvětil spolupráci na prvním jugoslávském lékopisu. Svých padesátin se nedožil - podlehl rakovině jater. Zemřel v Záhřebu dne 1. února 1934.²⁶ Manželka profesora Práška byla dětská lékařka. Měli spolu dva syny. Vojtěch studoval lesní inženýrství, ale od 2. světové války zůstal nezvěstný. Druhý syn Vlado vystudoval medicínu a působil jako známý chirurg ve švýcarském Zürichu.²⁷

Prof. MUDr. Emil Prášek, od jehož úmrtí uplynulo letos v únoru 70 let a jehož 120. výročí narození si můžeme právě v těchto dnech připomenout, má v Záhřebu pamětní desku na bývalé budově mikrobiologického ústavu. Snad si na něj časem vzpomene i jeho rodiště.

(Rodopisná revue 3/2004)

Rozrod		Josef Prášek	oo	Eva Čížková	© MUDr. J. A. Mager 2004
Josefa a Evy Praškových		učitel v Nedvědicích		~23.12.1807	
		*5.3.1804 + 29.8.1880 Dub 35		* Bavorov + 24.11.1874 Dub 35	
František	oo Marie Vodrážková	Josef, kněz		Vojtěch vrchní správce velkostatku Dub, později Letovice	
učitel v Dubu	*3.10.1843 Mazelov	*9.2.1845 Nedvědice 29		*22.4.1847 Nedvědice 29 +17.3.1925	
	+13.5.1902 Dub 35	+27.1.1914 Gars (N.O.)		oo Anna Tichá *26.4.1856 Lčovice 1 +28.6.1907 Letovice 4	
František	Karel	Anna		Emil, MUDr., univ. profesor	Ludmila *16.1.1886 Dub 1
učitel v Mladějovicích	*2.11.1875 Dub 35	*31.8.1881 Dub 35		*2.9.1884 Dub 1, +1.2.1934 Zagreb	+8.8.1972 Praha
*8.6.1871 Dub 35	+14.1.1876 Dub 35			oo 26.11.1913 Gars (N.O.)	m. JUDr. František Očadlík
oo 27.2.1897				Viktorie Bronislava	+19.9.1921 Uh. Hradiště
Anna Rysová				Catizvnska, MUDr.	
* 21.4.1879 Skály					
dcera Marie Anna, *1.7.1899 Mladějovice 41				Vojtěch	Vlado, MUDr
					Emil
					Ludmila

²⁶ Prica, M.: Prof. dr. Emil Prášek, in: Liječnički vjesnik (Zagreb), r. 56 (1934), s. 55 - 57; Tomič-Karovič, K.: Profesor dr. Emil Prašek, in: Liječnički vjesnik (Zagreb), r. 81 (1959), s. 776 - 777.

²⁷ Pisemné sdělení paní Hildy Jaklové ze dne 16. 10. 1987 autorovi tohoto příspěvku. Paní Hilda Jaklová je vnučkou Terezie Stieberové rozené Tiché, sestry matky prof. dr. Práška.